

ТУРИЗМ

DOI: [https://doi.org/10.32782/2708-4949.2\(6.2022.4](https://doi.org/10.32782/2708-4949.2(6.2022.4)

УДК 378.1:615.825

Л. С. Безугла, М. В. Белобородова, Т. В. Герасименко
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В статті досліджено сутність та особливості формування інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні. Проаналізовано визначення поняття інклюзивно-реабілітаційний туризм з точки зору різних науковців. Встановлено, що особам, які мають обмежені можливості здоров'я інклюзивний туризм виступає не лише видом відпочинку, організації дозвілля, а також є можливістю реабілітації. Досліджуючи проблематику інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні проаналізовано його функціональну модель. Доведено, що в сучасних реаліях туризм виступає інноваційним інструментом в реабілітації для людей з обмеженими фізичними можливостями та генерує в собі процес пізнання і ймовірність повної соціалізації. Доведено, що в майбутньому інклюзивно-реабілітаційний туризм стане основою підтримки людей, які мають обмежені можливості здоров'я та обмежені в доступі до туристичних послуг.

Ключові слова: туризм, реабілітація, інклюзивний туризм, інклюзивно-реабілітаційний туризм, доступність, туристичні послуги.

Постановка проблеми. Туризм - один з небагатьох видів господарювання, що стрімко розвиваються. Інтерес до туризму пояснюється низкою чинників. По-перше, для того, щоб розпочати туристичний бізнес, не потрібні великі інвестиції. По-друге, на туристичному ринку цілком успішно існують великі, середні та малі фірми. Тур є основним результатом діяльності туристичних компаній, які виступають на ринку в ролі туроператорів або турагентств. Тури поділяються на безліч різних видів, кожен з яких спеціалізується на чомусь конкретному. Враховуючи сучасний стан суспільства у світі, необхідно констатувати швидкі темпи зростання кількості людей, які потребують соціальної та спеціальної допомоги. За загальноприйнятими міжнародними стандартами їх відносять до різних інклюзивних категорій, а якщо мова йдеться про туристичну сферу то до категорії інклюзивні туристи. В даний час перед людством ставиться гостре питання привернення уваги до рівних прав на працю, відпочинок, доступ до об'єктів інфраструктури всім громадянам. В сучасних складних умовах в Україні спостерігається зміна моделей інвалідності від медичної до соціальної моделі; впроваджуються умови для участі людей з інвалідністю в активному суспільному житті; збільшуються державні гарантії в контексті покращення соціальних стандартів для осіб із обмеженими можливостями; з'являються безперешкодні середовища для людей із інвалідністю; здійснюється активна взаємодія держави і громадських організацій інвалідів у вирішенні проблем осіб з особливими потребами. Отже питання особливостей інклюзивно-реабілітаційного туризму в

Україні набуває значної актуальності та потребує актуалізації з урахуванням мінливого середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення і розвитку інклюзивно-реабілітаційного туризму присвятили свої наукові здобутки велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців серед них виокремимо наступних: Барна Н., Белоусова Н. В., Борисова І., Влащенко Н., Ільницька Г. С., Коротєєва А., Лепський В. В., Макаренко С. В., Науменко Л., Павленко В. О., Павленко Є. Є., Райян С. та інші. Незважаючи на значну кількість наукових здобутків деякі питання залишається не вирішеними, першочергово, варто дослідити сутнісні характеристики формування інклюзивно-реабілітаційного туризму в умовах українських реалій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В реаліях сьогодення споживачами послуг інклюзивного-реабілітаційного туризму є люди з обмеженими можливостями здоров'я, які мають намір придбати туристські послуги та за станом здоров'я можуть їх споживати. Значення інклюзивно-реабілітаційного туризму полягає у соціальній інтеграції інвалідів, у виховній, освітній, оздоровчій цілях, які несе туризм. Ключова ідея інклюзивного туризму полягає у тому, що всі без виключення туристи мають можливість отримувати туристичні послуги без будь яких обмежень, за рівних умов і з обов'язковим почуттям власної гідності. Першочергово увага надається туристам з обмеженими можливостями здоров'я. Виокремлюються такі обмеження як доступність в пересуванні, візуальна і слухова доступність. Доступність описує безперешкодний

доступ до інфраструктури, транспортної, інформаційної, а також зв'язку. Дана проблема є актуальною зараз, оскільки торкається дуже важливої теми: життя людей та можливість реабілітації з використанням інструментів туризму для людей з обмеженими можливостями здоров'я в сучасному світі.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у встановленні сутності та особливостей формування інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм у соціально-економічних умовах розвитку суспільства є засобом пізнання людиною довкілля, систем оздоровлення. Суспільна значимість туризму для людей з особливими потребами є беззаперечною, тому що кількість осіб із особливими життєвими обмеженнями постійно має тенденцію до зростання. Особи, які мають обмеження стосовно стану здоров'я повинні бути впевнені у відсутності дискомфорту під час своїх подорожей, а якщо з'являться якісь незаплановані ситуації, то їм буде надана персональна допомога. Вид даної допомоги залежить від різних факторів, це й фізичний стан людини і потреби, звички, а також багато іншого.

Проблематику без бар'єрного туризму почали досліджувати ще у 90-ті роки ХХ століття. Так у 1991 р. Генеральною асамблеєю Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО) була прийнята резолюція «Створення можливостей для туризму людям з обмеженими можливостями в дев'яності роки» («Creating Tourism Opportunities for Handicapped People in the Nineties»). Ця резолюція закликала держави-члени зробити свої об'єкти і установи туристичної індустрії доступними людям із обмеженнями фізичних можливостей. Грунтуючись на даній Резолюції у 2005 р. у Дакарі було розроблено документ «Туризм доступний для всіх», який в подальшому у 2013 році був інтегрований в «Рекомендації з доступного туризму». Ці рекомендації були розроблені з урахуванням положення Конвенції про права інвалідів (2007 р.). Також у цьому документі міститься визначення доступності: «Доступність – це центральний елемент будь-якої соціально-відповідальної та сталої політики в галузі туризму. Це невідмінна умова дотримання прав людини та виключна можливість для бізнесу» [1].

На нашу думку, особам, що мають обмежені можливості здоров'я інклюзивний туризм виступає не лише видом відпочинку, організації дозвілля, а також виступає можливістю реабілітації. Вищенаведене можна пояснити за рахунок того, що:

- активність у процесі відпочинку позитивно впливає на підтриманні фізичної форми і здоров'я;
- туристичні поїздки сприяють створенню сприятливого середовища для повноцінного спілкування і дає можливість всесторонньо інтегрувати людей з обмеженими можливостями здоров'я до соціуму;
- туризм сприяє відновленню психічних ресурсів організму людини через позитивний настрій в результаті зміни оточуючого середовища і одержання нових знань.

Враховуючи вищенаведене вважаємо за необхідне розглянути більш детально визначення науковців стосовно сутності визначення інклюзивно-реабілітаційний туризм.

За твердженням Лепського В. В.: «інклюзивно-реабілітаційний туризм для осіб з інвалідністю – це сучасний вид туризму, який дозволяє включити в туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей, як потужний засіб активної реабілітації, який структурно включає в себе медичні, психологічні, педагогічні, фізичні, професійні, трудові, фізкультурно-спортивні та соціально-побутові заходи з урахуванням доступності та інтеграції її в усі сфери життєдіяльності» [2, с. 8].

Макаренко С. В. акцентує увагу на тому, що: «основні реабілітаційні функції туризму: соціальна відновлювана, яка спрямована на відновлення сил, активне пізнання явищ природи, традицій, встановлення нових соціальних контактів, дружні і ділові зв'язки; психологічна забезпечує зміну середовища, звичного способу життя, активну форму відпочинку, що сприяє фізичному оздоровленню і психологічному розслабленню; особистісно орієнтована – позитивно впливає на розвиток особистості, володіє відновлювальною функцією і несе в собі змістовний гуманітарний потенціал; компенсаторна – забезпечує спеціальні потреби людей з інвалідністю; оздоровча – має високий потенціал для підтримання здоров'я і життєдіяльності в активній формі» [3].

В сучасних реаліях туризм виступає інноваційним інструментом в реабілітації для людей з обмеженими фізичними можливостями та генерує в собі процес пізнання і ймовірність повної соціалізації.

На думку Лепського В., Науменко Л., Борисової І.: «у цілому, інклюзивно-реабілітаційно-соціальний туризм – це система заходів, спрямованих на надання особам з інвалідністю можливості відновлення та розвитку їх фізичного, соціального, духовного, творчого та інтелектуального рівня з метою сприяння подальшої інтеграції в суспільство. Інклюзивний туризм структурно включає в себе різні види реабілітації і соціальних послуг, а саме: медичну, психологічну, психолого-педагогічну, професійну, трудову, фізкультурно-спортивну, фізичну, соціальну та інші соціально-побутові заходи» [4, с. 48].

Досліджуючи проблематику інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні доцільно розглянути його функціональну модель, яка графічно представлена на рисунку 1.

Ключова ціль інклюзивного туризму полягає у сприйнятті його як туризму доступного для всіх без виключення, без врахування обмежень фізичних можливостей. Також, варто розглянути думку Л. Ю. Науменко, В. В. Лепського, С. В. Макаренко стосовно того, що: «інклюзивний туризм як засіб соціалізації має особливості: по-перше, туризм забезпечує рухливу активність, обмеження якої знижують життєві можливості, слугують причиною суму, стресу, відчаю,

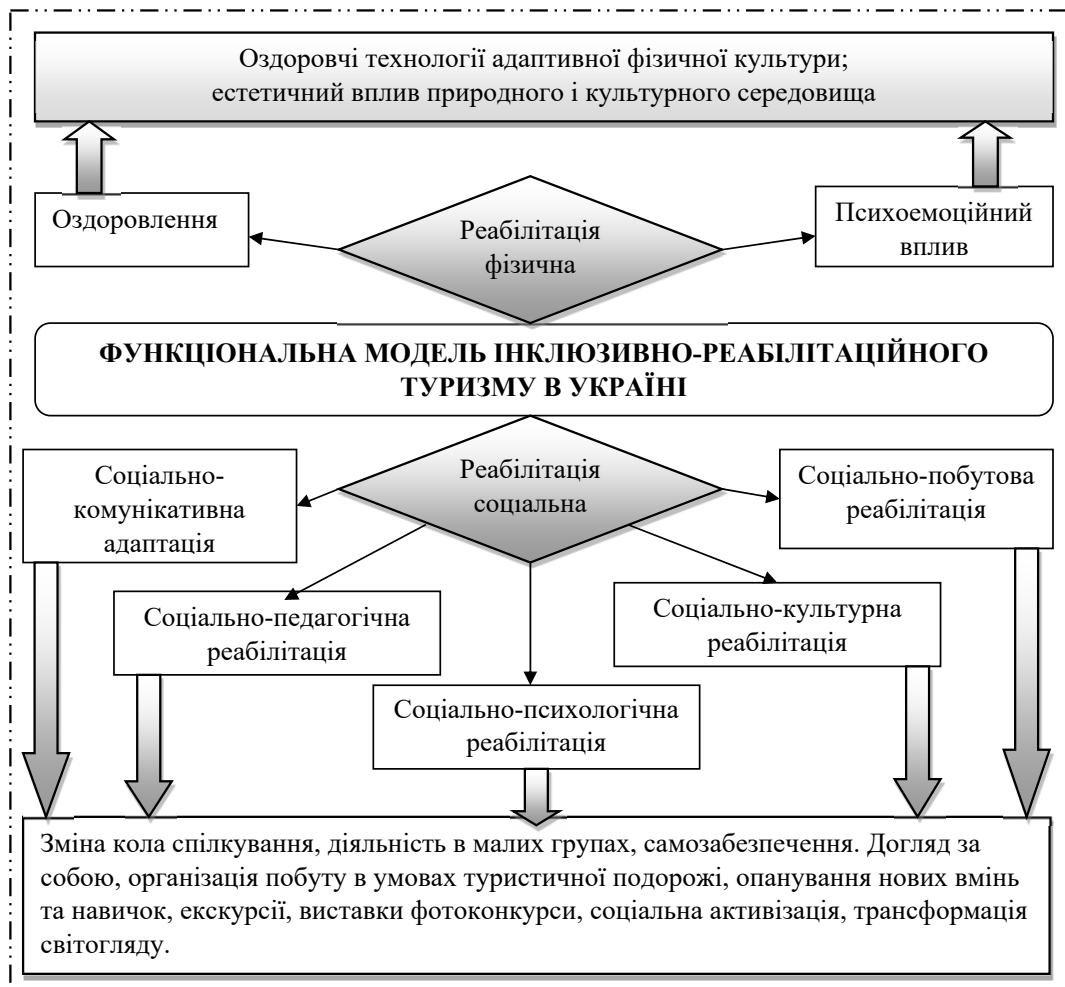

Рисунок 1 – Функціональна модель інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні

Джерело: сформовано авторами з використанням [10, с. 15]

невпевненості. Через організацію рухливої активності туризм здійснює терапію і профілактику психосоматичних захворювань і підтримує фізичне здоров'я. По-друге, туризм створює повноцінне середовище спілкування, встановлює незалежні та різнобічні соціальні контакти, формуючи різні соціальні ролі. Туризм знищує почуття неповноцінності, інтегруючи людей з інвалідністю у суспільство, допомагає сформувати впевнену і ефективну життєву позицію. По-третє туризм спрямований на відновлення сил для виконання виробничих процесів і побутових обов'язків, а також і психічних ресурсів людини. По-четверте, носить активний характер, включаючи різноманітні заваби, які дозволяють відволіктися від монотонності побуту. По-п'яте, туризм допомагає пізнати навколишній світ з його різними проявами і звичаями, дізнатися невідомі раніше природні явища, познайомитися з новими людьми. По-шосте, екологічні аспекти туризму як виду діяльності сприяють позитивному психоемоційному настрою, та є соціалізуючим чинником: відповідний клімат, природа, близькість водних ресурсів, наявність природних пам'яток, пам'яток матеріальної культури» [5, с. 23].

В контексті формування інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні варто акцентувати увагу на тому, що українці є надзвичайно гостинною та привітною нацією. Такі особливості мають позитивний вплив на якість туристичних послуг, що надаються із урахуванням інклюзивності туристів з метою задоволення їх емоційних та фізичних потреб, їх особистісному розвитку.

Цікавою є думка Н. Влащенко стосовно того, що: «готельні та туристські підприємства, які розвиватимуть інфраструктуру для забезпечення інклюзивних потреб будуть більш конкурентоспроможні, що в цілому позитивно відобразиться на іміджі України як соціально орієнтованої туристської держави і сприятиме розквіту ринку туристичних послуг, економіки нашої держави» [6, с. 126].

На думку Павленко Є. Є., Ільницької Г. С., Павленко В. О.: «туризм з метою реабілітації застосовують з лікувальною та профілактичною ціллю з використанням фізичних вправ та природних факторів фізичного стану та працездатності хворих та інвалідів. У системі світового туристського розвитку особливе і значне місце на сьогодні відводиться соціальному інклюзив-

ному туризму, який знаходиться у структурі реабілітаційного туризму. Реабілітаційний туризм запропонує реабілітаційні програми що забезпечують індивідуальні потреби осіб з інвалідністю. В Україні цей вид туризму дозволяє включати у туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей та за умови забезпечення доступності до об'єктів туристичної інфраструктури» [7, с. 58].

Райан С. звертає увагу на те, що: «інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм спрямовується на надання особам з інвалідністю можливості відновлення та розвитку їх фізичного, соціального, духовного, творчого та інтелектуального рівня з метою сприяння подальшої інтеграції в суспільство. Інклюзивний туризм включає медичну, психолого-педагогічну, професійну, трудову, фізкультурно-спортивну, фізичну, соціальну та інші допомоги для відновлення втрачених функцій людини» [8].

За даними порталу «Все про туризм»: «сьогодні в державі дуже часто говорять про доступність, маючи на увазі пандуси та транспорт для інвалідів, хоча в Європі вважають, що доступність, це не тільки можливість безперешкодного пересування, а в першу чергу – це створення середовища, в якому людина з інвалідністю комфортно б себе почувала, могла спілкуватись, навчатись та працювати. Попит на ринку туризму, доступного для всіх, буде рости вже в найближчі роки. Інформації про доступний туризм та експертних досліджень в нашій країні практично немає, хоча це перспективний напрямок й самої туристичної галузі, й, що найбільш суттєво, реабілітації людей з обмеженими можливостями» [9].

В Україні в сучасних умовах інклюзивно-реабілітаційний туризм перебуває лише на старті свого розвитку. Проте вже є зрозумілим той факт, що в майбутньому інклюзивно-реабілітаційний туризм стане основою підтримки людей, які мають обмежені можливості здоров'я та обмежені в доступі до туристичних послуг. Зазначимо, що інклюзивно-реабілітаційні тури мають на меті відвідування центрів оздоровлення, головний напрям діяльності яких має на меті лікування тих захворювань, що спричинили інвалідність. Ключовими категоріями інклюзивної-реабілітації виступають ортопедичні, неврологічні і серцево-судинна реабілітація, відмінною від інших категорій є категорія оздоровлення дітей з обмеженими можливостями здоров'я. В реаліях сьогодення інклюзивно-реабілітаційний туризм має гарно розвинуту мережу у Німеччині, США, Іспанії, Ізраїлі, а також Франції.

Варто акцентувати увагу на твердженні інтернет порталу «Все про туризм» стосовно того, що: «вра-

ховуючи те, що в Україні з'явилася нова категорія інвалідів – постраждали внаслідок війни, інклюзивний туризм може стати для них потужним засобом реабілітації, можливістю оздоровлення, спілкування з людьми, ліквідації наявних психологічних бар'єрів, отримання психологічного задоволення від занять руховою активністю і праці та відчутти себе активним, потрібним, відчутти жагу до життя» [9].

В контексті даного питання розглянемо наявні аналітичні дані, а саме результати анкетування проведеного Комунальним закладом «Черкаський обласний центр медико-соціальної експертизи Черкаської обласної ради» в партнерстві із обласними громадськими організаціями інвалідів серед людей з певними обмеженнями здоров'я. Отже, аналітичні дані свідчать про те, що: «в анкеті було запропоновано десять питань, на які дали відповідь 2883 особи з інвалідністю. На питання Чи вважаєте Ви активні види реабілітації корисними?, позитивно відповіли 88,6% респондентів. На питання Чи є у Вас бажання займатися активними видами реабілітації?, позитивно відповіли 89,6% респондентів. На питання Чи хотіли Ви б займатися різними видами туризму, що мають оздоровчо-соціально-реабілітаційний характер?, позитивно відповіли 96,6% респондентів. На питання Чи вважаєте Ви за необхідне включити до індивідуальної програми реабілітації інваліда (ІПР) інклюзивний туризм, як один з видів соціально-психологічної та фізичної реабілітації? позитивно відповіли 75% респондентів» [9].

Висновки. Підводячи підсумки вищенаведеного варто наголосити на тому, що туризм виступає унікальною рушійною силою в питаннях реабілітації людей, що мають обмежені можливості здоров'я та генерує в собі процес пізнання і сприяє повноцінній соціалізації. Адже даний процес є взаємодоповнюючим так як люди з певними обмеженнями в здоров'ї мають потребу у спілкуванні та підтримці, а також нерідко такі люди своїм позитивом і жагою до життя можуть надихати здорових людей до осмислення щастя кожної прожитої хвилини. Запровадження інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні виступає інноваційною послугою для людей з обмеженими можливостями здоров'я, він передбачає перепрофілювання туристичних турів та забезпечення доступності об'єктів рекреації для людей з обмеженими можливостями здоров'я. Незважаючи на отримані результати дослідження велика кількість питань ще залишається недостатньо дослідженою, перспективними напрямками подальших досліджень є аналіз стану туристично-реабілітаційних об'єктів України на відповідність потреб людей з обмеженими можливостями здоров'я.

Список використаних джерел:

1. ЮНВТО: Рекомендації по доступному туризму (Прийняті на основани резолюції A/RES/637(XX) Генеральної Ассамблеї ЮНВТО в августі 2013 г.) (новая редакция рекомендаций ЮНВТО по туризму от 2005 г.). Всемирная туристская организация, 2016, Мадрид (дата звернення: 27.11.2022).
2. Лепський В. В. Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм. *Журнал «Гетьман». Вітчизняне громадсько-політичне, науково-популярне видання.* 2016. № 3 (68). С. 8

3. Макаренко С. В. Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм – новий вид реабілітації інвалідів в Україні URL.: <https://udpu.org.ua/files/news/2016/11/03/file/6-7-8-9.pdf> (дата звернення: 28.11.2022).
4. Лепський В., Науменко Л., Борисова І. Інклюзивний туризм як вид реабілітації: наукове обґрунтування та перші кроки втілення у життя. *Український вісник медико-соціальної експертизи*. 2016. № 4. С. 47–52.
5. Науменко Л. Ю., Лепський В. В., Макаренко С. В. Інклюзивний туризм як вид реабілітації: сучасні потреби інвалідів. *Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»*. 2015. № 2. С. 23–26.
6. Влащенко Н. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 122–126.
7. Павленко Є. Є., Ільницька Г. С., Павленко В. О. Оздоровчий туризм : навч. посібник для студентів денної форми навчання. Харків : НФаУ. 2021. 114 с.
8. Ryan, C. *Recreational tourism: a social science perspective*. London : Routledge, 1991. 227 p.
9. Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм – розвиток нового виду реабілітації осіб з інвалідністю в Україні. *Веб-портал*. URL: <https://novadoba.com.ua/226089-inklyuzyvnyy-reabilitaciyno-socialnyy-turyzm-8722-rozvytok-novogo-vydu-reabilitaciyi-osib-z-invalidnistyu-v-ukrayini.html>.
10. Белоусова Н. В. Впровадження інклюзивного туризму в соціально-реабілітаційну систему України. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 14–17.

References:

1. YuNVTO: Rekomendatsii po dostupnomu turizmu (Prinyaty na osnovanii rezolyutsii A/RES/637(XX) General'noy Assamblei YuNVTO v avguste 2013 g.) (novaya redaktsiya rekomendatsiy YuNVTO po turizmu ot 2005 g.) // Vsemirnaya turistskaya organizatsiya, 2016, Madrid (accessed November 27, 2022).
2. Lepskiy, V. V. (2016) Inkliuzyvnyi reabilitatsiino-sotsialnyi turizm [Inclusive rehabilitation and social tourism]. *Zhurnal «Hetman». Vitchyzniane hromadsko-politychne, naukovo-populiarne vydannia*. vol. 3 (68), pp. 8.
3. Makarenko, S. V. (2015) Inkliuzyvnyi reabilitatsiino-sotsialnyi turizm – novyi vyd reabilitatsii invalidiv v Ukraini [Inclusive rehabilitation and social tourism – a new type of rehabilitation of disabled people in Ukraine]. Available at: <https://udpu.org.ua/files/news/2016/11/03/file/6-7-8-9.pdf> (accessed November 28, 2022).
4. Lepskiy, V., Naumenko, L., Borysova, I. (2016) Inkliuzyvnyi turizm yak vyd reabilitatsii: naukove obgruntuvannya ta pershi kroky vtilennia u zhyttia [Inclusive tourism as a type of rehabilitation: scientific justification and the first steps of implementation]. *Ukrainskyi visnyk medyko-sotsialnoi ekspertyzy*. vol. 4, pp. 47–52.
5. Naumenko, L. Yu., Lepskiy, V. V., Makarenko, S. V. (2015) Inkliuzyvnyi turizm yak vyd reabilitatsii: suchasni potreby invalidiv [Inclusive tourism as a type of rehabilitation: modern needs of the disabled]. *Visnyk VDNZU «Ukrainska medychna stomatolohichna akademii»*. vol. 2, pp. 23–26.
6. Vlashchenko, N. (2018) Problemy ta perspektyvy rozvytku infrastruktury dlia potreb inkliuzyvnoho turizmu [Problems and prospects of infrastructure development for the needs of inclusive tourism]. *Biznes Inform*. vol. 9, pp. 126–126.
7. Pavlenko, Ye. Ie., Ilnytska, H. S., Pavlenko, V. O. (2021) Oздorovchyi turizm : navch. posibnyk dlia studentiv dennoi formy navchannia [Health tourism: education. a guide for full-time students]. Kharkiv: NFaU. (in Ukrainian)
8. Ryan, C. *Recreational tourism: a social science perspective*. London : Routledge. (in England)
9. Inkliuzyvnyi reabilitatsiino-sotsialnyi turizm – rozvytok novoho vydu reabilitatsii osib z invalidnistiu v Ukraini [Inclusive rehabilitation and social tourism – development of a new type of rehabilitation of persons with disabilities in Ukraine] Available at: <https://novadoba.com.ua/226089-inklyuzyvnyy-reabilitaciyno-socialnyy-turyzm-8722-rozvytok-novogo-vydu-reabilitaciyi-osib-z-invalidnistyu-v-ukrayini.html>.
10. Bielousova, N. V. (2017) Vprovadzhennia inkliuzyvnoho turizmu v sotsialno-reabilitatsiinu systemu Ukrainy [Implementation of inclusive tourism in the social rehabilitation system of Ukraine]. *Molodyi vchenyi*. vol. 2(42), pp. 14–17.

Liudmyla Bezuhla, Mariia Bieloborodova, Tetiana Herasymenko

Dnipro University of Technology

FORMATION OF INCLUSIVE REHABILITATION TOURISM IN UKRAINE

The article examines the essence and peculiarities of the formation of inclusive rehabilitation tourism in Ukraine. The definition of the concept of inclusive rehabilitation tourism from the point of view of various scientists is analyzed. It was established that for persons with limited health opportunities, inclusive tourism is not only a form of recreation, organization of leisure time, but also an opportunity for rehabilitation. Investigating the problems of inclusive rehabilitation tourism in Ukraine, its functional model was analyzed. It has been proven that in modern realities, tourism acts as an innovative tool in rehabilitation for people with limited physical capabilities and generates a process of cognition and the possibility of full socialization. It has been proven that in the future, inclusive rehabilitation tourism will become the basis of support for people who have limited health opportunities and limited access to tourist services. Tourism is one of the few types of economy that is rapidly developing. Interest in tourism is explained by a number of factors. First of all, starting a tourism business does not require a large investment. Secondly, large, medium and small companies exist quite successfully in the tourist market. A tour is the main result of the activity of travel companies that act on the market as tour operators or travel

agencies. In today's difficult conditions in Ukraine, there is a change in disability models from a medical to a social model; conditions are introduced for the participation of people with disabilities in active social life; state guarantees are increasing in the context of improving social standards for persons with disabilities; barrier-free environments for people with disabilities appear; there is active interaction between the state and public organizations of the disabled in solving the problems of persons with special needs. The key goal of inclusive tourism is to perceive it as tourism accessible to all without exception, regardless of physical limitations. Summarizing the above, it should be emphasized that tourism is a unique driving force in the rehabilitation of people with limited health opportunities and generates a process of learning and promotes full socialization.

Key words: *tourism, rehabilitation, inclusive tourism, inclusive rehabilitation tourism, accessibility, tourist services.*

Статтю подано до редакції 07.09.2022